

Hyvinvointivaltion kunnianpalautus

Heikki Taimio (toim.) **Kurssin muutos: kestävään kasvuun ja hyvinvointiin.** Työväen sivistysliitto 2009. 351 s.

Artikkelikokoelman toimittaja erikoistutkija Heikki Taimio katsoo, että pohjoismainen hyvinvointimalli on maassamme rapautumassa. Tuloerot kasvavat OECD-maiden huippuvauhtia, kansalaisten perusturva heikenee ja sosiaaliryhmien väliset terveyserot suurenevät. Köyhien määrä on kaksinkertaistunut vuodesta 1995. Nykyisen taantumän jälkeen olisi kuitenkin mahdollista päästä sellaiseen talouskasvuun, että meillä olisi varaa kääntää hyvinvointivaltion kurssi takaisin pohjoismaiseen suuntaan. Taimio ihmettelee, kuinka on mahdollista, että 80 prosenttia kansalaisista on hyvinvointivaltion kehittämisen kannalla, mutta vallassa olevat poliittiset puolueet ovat 1990-luvun lamasta lähtien olleet ajamassa sitä alas. Silti Suomi on

yhä korkean luottamuksen yhteiskunta muiden pohjoismaiden tapaan. Luotamme paitsi toisiimme myös instituutioihimme.

Kirjan kirjoittajien yhteinen huoli on, voidaanko maattamme enää pitää pohjoismaisena hyvinvointivaltiona muutoin kuin juhlapuheissa. Artikkelien aiheina on muun muassa hyvinvointivaltiomallin oikeuttaminen tulevaisuudessa, mitä talouskasvu on ja mihin sitä tarvitaan, väestön ikääntyminen ja vanhusten palvelut, terveyspolitiikka, lapsiperheiden köyhyyskokemukset, verotus, uusi työ, ilmastonmuutoksen sosiaaliset vaikutukset, yritysten kansainvälistyminen sekä poliittisten ratkaisujen poliittisuuden kieltäminen.

Palkansaajien tutkimuslaitoksen johtajan *Jaakko Kianderin* mukaan hyvinvointi voi vaikut-

taa talouskasvuun, mutta toisaalta talouskasvu on välttämätön hyvinvoinnin takaamiseksi. Talous voi tulevaisuudessa kasvaa myös kestäväällä pohjalla, ympäristötä tuhoamatta. Palvelutuotannon ja tuottavuuden kasvu ei välttämättä kuluta luonnonvaroja siten kuin tavarantuotanto.

Nykyisessä talouden taantumatilanteessa palveluja ei voi pitää yllä saati kehittää ilman valtion velanottoa. Poliitikot ja tiedotusvälineet tuovat lähes päivittäin esiin, että valtion velan kasvu on tavattoman suuri uhka. Useimmat ekonomistit eivät sitä vastoin pidä kohtuullista valtionvelkaa ongelmana. Velkaantumisaste voisi olla nykyistä suurempikin ilman haittaamaan kilpailukyvyille tai julkiselle taloudelle.

Velkaantumista todellisempaan ongelmana voidaan nähdä suomalaisten pörssiyrityiden innokkuus investoida halpojen

kustannusten maihin lyhyen aikavälin voittojen toivossa. Erikoistutkija *Pekka Sauramon* mukaan voidaan tutkimuksin osoittaa, etteivät yritysten kansainvälistymisen edut käy yksiin kansalaisten ja kansantalouden etujen kanssa.

Demokratia näyttää kaventuneen 1990-luvun laman hoidon jälkeen. Poliittisia päätöksiä on tehty saatesanoin ”meillä ei ole vaihtoehtoa”. Poliitikot ovat tehneet eräänlaisen käänteisen Münchausenin tempun mitätöidessään oman merkityksensä. Emeritusprofessori *Jorma Kalelan* mukaan politiikka on suorastaan kielletty kansalaisilta, koska vaihtoehdot kielletään. Kilpailun kautta toteutuva yhteinen hyvä on muuttunut itsestään selvyudeksi, ja hyvinvointivaltion tilalle on astunut kilpailukykyvaltio. Laman aikaiset perusturvan heikennykset nimettiin ”kannustaviksi”. Yhteiskunnalliset ongelmat tulkitaan yksilön ominaisuuksiksi.

Akatemiatutkija *Raija Julkunen* kuvaa artikkelissaan työelämän yksilöllistäviä ja työntekijöitä kilpailuttavia piirteitä kollektiivisuuden haurastuessa. Laajemmin hän on käsitellyt aihetta merkittävässä Uuden työn paradoksit -teoksessaan (ks. Aikuiskasvatus 2/08). Julkusen mukaan tieto-, kulttuuri-, hyvinvointi- ja palvelutyö on subjektivoitua, tekijänsä näköistä työtä. Työn perinteinen, fordilainen malli on sen sijaan ollut objektivoitua työtä, jota koskeva tieto on työntekijän persoonasta riippumattomampaa ja organisaatioon, sääntöihin ja koneisiin sijoittunutta. Samalla kun uusi työ antaa lupauksia ennen kokemattomasta vapaudesta, työmasennus yleistyvät suorastaan epidemiaksi.

Taimion kirja on enemmän kuin tarpeellinen muistutus siitä, ettei kannata romuttaa luotamukseen perustuvaa ja sitä lisäävää mallia, jollaisesta monessa muussa maassa vasta haaveillaan. Tarvitsee vain seurata, miten vaikeaa on muuttaa USA:n hirviöistä, käyttäjille ja veronmaksajille kallista terveydenhuoltojärjestelmää.

Kirjan 24 kirjoittajan aiheet ovat laajat ja moninaiset. Kokonaisuus hahmottuisi lukijalle paremmin kirjan teemoituksen ja osakokonaisuuksiin jakamisen myötä. Lisäksi kirjaan olisi kiva vannonut OECD:n, Maailmanpankin ja EU:n viime vuosikymmeninä ajaman uusliberalismin historian kuvausta. Sääntelyn purkaminen, yksityistäminen ja valtion vetäytyminen ovat toteutuneet samantyyppisenä hyvin erilaisissa maissa. Useimmissa kirjan artikkeleissa politiikan kansainvälisten yhteyksien analysointi jää jätensakin ohueksi.

Uusliberalismi opettaa, että jollei markkinoita vielä ole vaikkapa koulutuksen, terveydenhuollon, sosiaaliturvan tai ympäristönsuojelun alueilla, markkinat pitää mitä pikimmin luoda ja niiden toiminta taata. Markkinoilla tapahtuva vaihto on arvokasta ”itseisarvoisena etiikkana, joka kykenee ohjaamaan ihmisten toimintaa ja korvaamaan aiemmat eettiset ajattelutavat”. *Margaret Thatcherin* mietteen mukaan talouspolitiikka on vain menetelmä, mutta ”varsinaisena tavoitteena on muuttaa ihmisten sielua”.

Richard Sennett on huomauttanut, että myös kulttuurisesti on alettu arvostaa ”uutta ihmisääntä” joka saa arvokkuutensa kaihtamalla kaikenlaista riippuvuutta. Myös hyvinvointivaltion uudistajat ovat omaksuneet tämän asenteen. Mutta näin lisäänty-

vä eriarvoisuus ja syrjäyttäminen vain lisäävät riippuvuutta. *Zygmunt Bauman* katsoo, että pyrkimys jäykäksi väitetyt sääntelyn purkamiseen uhkaa hajottaa ihmisten välisen vuorovaikutuksen hauraan verkon, jota on rakennettu eettisiä periaatteita soveltamalla.

Vaikka markkinafundamentalismi joutuu nykyisen taantuman aikana esittäytymään matalalla profiililla, se ei ole menettänyt merkitystään eri maiden politiikassa tai tarkemmin sanoen epäpolitiikassa. *Janne Varjo* toteaa väitöskirjassaan, että politiikan teon vaikutusten ja vaikutussuhteiden todentaminen on hankalaa. Laadun tai kilpailukykyyn kaltaiset, kyseenalaistamatta vastaanotetut *maagiset käsitteet* leviävät nopeasti maasta toiseen, mutta tiedot ja kokemukset toteutetun politiikan vaikutuksista eivät välitykään yhtä hyvin (ks. Aikuiskasvatus 4/07).

Koulutuspolitiikka olisi ehdottomasti ansainnut teoksessa oman artikkelinsa havainnollisena erimerkkinä yllä mainitun markkinaperiaatteen soveltamisesta ja maagisen käsitemyllyn pyöryksestä.

Jussi Onnismaa

Maan vanhin opintokeskus, Työväen sivistysliitto juhli 90 vuoden ikää 1. syyskuuta 2009. Juhlavuoden mottona on Sivistys on suvaitsevaisuutta ja arviointikykyä. 90 vuoden ikää juhli kuluneena vuonna myös Kansalaisopistojen liitto (aiemmalla nimeltään Kansalais- ja työväen-opistojen liitto).